

สรุปเนื้อหาการอบรมหลักสูตรออนไลน์ของ สถาบันพัฒนาบุคลากรภาครัฐด้านดิจิทัล (TDGA)

หลักสูตร แนวทางและแนวปฏิบัติการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐ (Open Government Data Guideline)

โดย นางสาวจุริรัตน์ รุจิรกุล นักวิชาการคอมพิวเตอร์ชำนาญการ
กลุ่มฐานข้อมูลสารสนเทศ ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

ประกาศคณะกรรมการพัฒนารัฐบาลดิจิทัล เรื่อง มาตรฐานและหลักเกณฑ์การเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ ในรูปแบบข้อมูลดิจิทัลต่อสาธารณะ ได้ให้ความหมายของข้อมูลเปิดภาครัฐไว้ว่า หมายถึง ข้อมูลที่หน่วยงานของ รัฐต้องเปิดเผยต่อสาธารณะตามกฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของราชการในรูปแบบข้อมูลดิจิทัลที่สามารถเข้าถึง และใช้ได้อย่างเสรี ไม่จำกัดแพลตฟอร์ม ไม่เสียค่าใช้จ่าย เผยแพร่ ทำซ้ำ หรือใช้ประโยชน์ได้โดยไม่จำกัด วัตถุประสงค์

ข้อมูลเปิดภาครัฐ มีความสัมพันธ์กับข้อมูลประเภทอื่น ๆ โดยข้อมูลเปิดภาครัฐเป็นข้อมูลภาครัฐที่มี คุณสมบัติสามารถเปิดเผยต่อสาธารณะได้และอาจมีคุณสมบัติเป็นข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) นอกจากนี้ บางส่วนของข้อมูลเปิดภาครัฐ จะมีชุดข้อมูลที่มีคุณค่าสูง (High Value Datasets) ซึ่งเป็นข้อมูลที่ตรงตามความ ต้องการของผู้ใช้ข้อมูล สามารถนำไปใช้ต่อได้อย่างกว้างขวาง

จากความหมายข้างต้น จะเห็นว่าข้อมูลเปิดภาครัฐ เป็นข้อมูลภาครัฐที่ต้องเปิดเผยตามกฎหมาย ใน รูปแบบข้อมูลดิจิทัลที่ใช้ประโยชน์ได้สะดวกและทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลและนำไปเผยแพร่ ส่งต่อได้ เพื่อให้ ข้อมูลภาครัฐที่นำไปเปิดเผย มีคุณสมบัติครบถ้วนตามนิยามดังกล่าว ผู้ใช้งานได้รับข้อมูลคุณภาพที่นำไปใช้งาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสรุปแนวทางและแนวปฏิบัติการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐได้เป็น ๒ กระบวนการ มี รายละเอียดดังนี้

๑ กระบวนการเตรียมข้อมูล

ก่อนเปิดเผยข้อมูลภาครัฐ จะต้องเตรียมข้อมูลโดยพิจารณาคุณลักษณะของข้อมูลและประเมินความพร้อม ในการเปิดเผยข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลภาครัฐที่มีคุณสมบัติครบถ้วน มีรูปแบบเหมาะสมในการเผยแพร่ ประกอบด้วย ๒ ขั้นตอน ดังนี้

๑.๑ ขั้นตอนการพิจารณาคุณลักษณะข้อมูลเปิดภาครัฐ โดยต้องจัดทำข้อมูลที่จะเผยแพร่ให้มี คุณลักษณะของข้อมูลเปิด ๑๐ ประการ คือ

๑.๑.๑ สมบูรณ์ (Complete) : เลือกข้อมูลที่ไม่เป็นข้อมูลส่วนบุคคล ข้อมูลความมั่นคงหรือมี ข้อยกเว้นใน

การเปิดเผยข้อมูล นำมาตรวจสอบและจัดทำให้มีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วน ไม่ขาดหายไปบางส่วน

๑.๑.๒ ปฐมภูมิ (Primary) : เป็นข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลโดยตรง

๑.๑.๓ เป็นปัจจุบัน (Timely) : ข้อมูลต้องเป็นปัจจุบันหรือเป็นข้อมูลที่ปรับปรุงล่าสุด กรณีเป็น ข้อมูลที่ปรับปรุงทุกวัน ให้ระบุวันที่และเวลาที่ปรับปรุงให้ชัดเจน

๑.๑.๔ เข้าถึงได้ง่าย (Accessible) : ชุดข้อมูลที่ให้บริการ สามารถค้นหา เข้าถึงและใช้งานได้ง่ายจาก หลายช่องทาง และชุดข้อมูลที่ใช้บริการในทุกช่องทางต้องเหมือนกันทุกประการ

๑.๑.๕ อ่านได้ด้วยเครื่อง (Machine-readable) : ข้อมูลที่ใช้บริการต้องมีโครงสร้างที่คอมพิวเตอร์ สามารถประมวลผลและนำไปใช้งานต่อได้ เช่น ข้อมูลที่อยู่ในรูปแบบไฟล์ CSV, RDF, XML, JSON เป็นต้น

๑.๑.๖ ไม่เลือกปฏิบัติ (Non-discriminatory) : ผู้ใช้ไม่จำเป็นต้องลงทะเบียนเพื่อดาวน์โหลดข้อมูล สามารถนำข้อมูลไปใช้งานได้อย่างไม่จำกัด และไม่ต้องระบุเหตุผลของการนำไปใช้

๑.๑.๗ ไม่จำกัดสิทธิ (Non-proprietary) : ข้อมูลต้องอยู่ในรูปแบบมาตรฐานเปิดที่สามารถใช้ได้หลายแพลตฟอร์ม และต้องไม่ถือครองกรรมสิทธิ์หลังจากนำไปใช้ประโยชน์

๑.๑.๘ ปลอดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (License-free) : ข้อมูลต้องสามารถนำไปใช้ได้โดยไม่ขัดต่อกฎหมายว่าด้วยลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้าหรือความลับทางการค้า ไม่มีการเก็บค่าทรัพย์สินทางปัญญาหรือต้องขออนุญาตก่อนใช้งาน

๑.๑.๙ คงอยู่ถาวร (Permanence) : ข้อมูลต้องสามารถใช้งานได้ตลอดเวลา และมีการควบคุมการเปลี่ยนแปลงของชุดข้อมูล

๑.๑.๑๐ ไม่มีค่าใช้จ่าย (Free of charge) : ต้องไม่มีการเก็บค่าใช้จ่ายในการเข้าถึงข้อมูลหรือค่าใช้งานข้อมูล

หมายเหตุ : กรณีที่กฎหมายกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับคุณลักษณะของข้อมูลเปิดภาครัฐอย่างหนึ่งอย่างใดไว้เป็นการเฉพาะ ให้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐที่กำหนดไว้ตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

๑.๒ ขั้นตอนการประเมินความพร้อมของการเปิดเผยข้อมูล ให้ประเมินความพร้อมในการเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ ผ่าน ๕ กิจกรรม คือ

๑.๒.๑ จัดทำแผนบริหารจัดการและเปิดเผยข้อมูล

๑.๒.๒ สร้างองค์ความรู้และทักษะให้กับผู้ใช้ข้อมูล ส่งเสริมการเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐภายในหน่วยงาน

๑.๒.๓ สนับสนุนและส่งเสริมการนำข้อมูลไปวิเคราะห์เพื่อสร้างนวัตกรรมใหม่

๑.๒.๔ กำหนดงบประมาณที่จำเป็นต่อการเปิดเผยข้อมูล

๑.๒.๕ กำหนดกลยุทธ์ เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงานในการเปิดเผยข้อมูลที่ชัดเจน

หลังจากเตรียมข้อมูลเพื่อเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐทั้ง ๒ ขั้นตอนอย่างครบถ้วน สมบูรณ์แล้ว จะทำให้ข้อมูลเปิดภาครัฐของหน่วยงาน เป็นข้อมูลที่สามารถนำไปดำเนินการในขั้นตอนต่อไป เพื่อให้บริการสู่สาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เกิดประโยชน์จริงตามเป้าหมายที่หน่วยงานได้ตั้งไว้

๒ กระบวนการเปิดเผยชุดข้อมูล

หลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการเตรียมข้อมูลอย่างครบถ้วน สมบูรณ์แล้ว จะได้ข้อมูลที่จะนำพิจารณาตามขั้นตอนเปิดเผยชุดข้อมูลสู่สาธารณะ ๑๐ ขั้นตอน คือ

๒.๑ สำรวจและคัดเลือกชุดข้อมูลที่มีชั้นความลับ เป็น “ข้อมูลสาธารณะ” หรือเป็นชุดข้อมูลที่ควรนำมาเปิดเผย

๒.๒ ระบุประเภทของชุดข้อมูล ความสำคัญของข้อมูลและทิศทางในการใช้ข้อมูล โดยพิจารณาตามลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- ข้อมูลที่กฎหมายกำหนดให้เปิดเผย เช่น ข้อมูลแผนงาน โครงการต่าง ๆ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ต้องเปิดเผยตาม พ.ร.บ. ข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นต้น

- ข้อมูลที่เปิดเผยตามภารกิจของหน่วยงาน เช่น ข้อมูลเชิงสถิติการให้บริการด้านต่าง ๆ

- ข้อมูลที่เปิดเผยเพื่อสร้างความโปร่งใสและป้องกันการทุจริต
- เช่น ข้อมูลงบประมาณ ข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้าง
- ข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อการนำไปพัฒนาบริการภาครัฐ
- ข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อกลุ่มผู้ใช้งาน เช่น ข้อมูลการเกิด

อาชญากรรม

๒.๓ จัดลำดับความสำคัญในการเปิดเผยจากคุณค่าของชุดข้อมูล

หากมีจำนวนชุดข้อมูลเปิดภาครัฐจำนวนมากและไม่สามารถเปิดเผยได้ในคราวเดียวให้พิจารณาจากคุณค่าและคุณภาพของชุดข้อมูล รวมทั้งการบริหารจัดการชุดข้อมูล หากข้อมูลชุดใดมีคุณค่าสูง ข้อมูลมีคุณภาพและอยู่ในรูปแบบที่พร้อมเปิดเผย ให้พิจารณาเปิดเผยข้อมูลชุดนั้นก่อน

๒.๔ รวบรวมจัดทำชุดข้อมูล ข้อมูลที่มาจากหลายส่วนงาน หลายรูปแบบ ให้คัดแยกและรวบรวมข้อมูลให้อยู่ในรูปแบบชุดข้อมูล

๒.๕ พิจารณาการเปิดเผยข้อมูล โดยข้อมูลที่สามารถเปิดเผยได้ เป็นข้อมูลตามเกณฑ์ต่อไปนี้

๒.๕.๑ ข้อมูลที่ต้องเปิดเผยตาม พ.ร.บ.ข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

๒.๕.๒ ข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ตาม พ.ร.บ. ข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ และ พ.ร.บ. ข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๖๒

๒.๕.๓ ข้อมูลที่ไม่เป็นข้อมูลส่วนบุคคลฯ ตาม พ.ร.บ. คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๐ หรือ พ.ร.บ. ข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

๒.๕.๔ ข้อมูลส่วนบุคคลที่ได้รับการอนุญาตให้เปิดเผยได้

๒.๕.๕ ข้อมูลที่มีกฎหมายเฉพาะให้เปิดเผย

๒.๕.๖ ข้อมูลที่ไม่ขัดต่อกฎหมายว่าด้วยลิขสิทธิ์ ลิขสิทธิ์ เครื่องหมายการค้าหรือความลับทางการค้า ไม่มีการอ้างสิทธิ์ในทรัพย์สินทางปัญญา

๒.๖ ตรวจสอบคุณภาพและเตรียมข้อมูลสำหรับเผยแพร่ ตามเกณฑ์ต่อไปนี้

๒.๖.๑ ชุดข้อมูลอยู่ในรูปแบบเปิดที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ง่าย เช่น ไฟล์ .csv

๒.๖.๒ ไฟล์อยู่ในรูปแบบที่สามารถเปิดเผยได้ และผ่านการตรวจสอบคุณภาพข้อมูล มีรูปแบบวันที่ และเวลา และรหัสต่าง ๆ ในมาตรฐานเดียวกัน

๒.๖.๓ มีการกำหนดความถี่และวิธีการปรับปรุงข้อมูล

๒.๖.๔ มีการจัดทำเมตาดาตา (Metadata) หรือข้อมูลที่อธิบายรายละเอียดของชุดข้อมูลที่จะเผยแพร่ เพื่อความสะดวกสำหรับผู้ใช้งานข้อมูล

๒.๗ ดำเนินการขออนุมัติเพื่อเปิดเผยข้อมูล จากหัวหน้าส่วนราชการหรือผู้ที่ได้รับมอบอำนาจจากหัวหน้าหน่วยงานของรัฐในการเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ

๒.๘ เปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ เมื่อได้รับอนุญาตให้เปิดเผยข้อมูล โดยสามารถเผยแพร่ข้อมูลเปิดภาครัฐที่เว็บไซต์ของหน่วยงานและเปิดเผยผ่านศูนย์กลางข้อมูลเปิดภาครัฐที่ data.go.th

๒.๙ วัดผลเพื่อปรับปรุงและพัฒนาข้อมูลเปิดภาครัฐที่เผยแพร่อย่างต่อเนื่อง โดยจัดทำแผนการปรับปรุงและพัฒนาข้อมูลจากผลที่ได้จากการวิเคราะห์ ประกอบด้วย

๒.๙.๑ แผนปรับปรุงชุดข้อมูลที่น่าสนใจเปิดเผยแล้ว ให้พิจารณาและวิเคราะห์จากข้อคิดเห็นและข้อร้องเรียน

๒.๙.๒ แผนนำเข้าชุดข้อมูลใหม่ โดยชุดข้อมูลที่มีควรเปิดเผย ได้แก่ ชุดข้อมูลที่ได้รับการเสนอให้เปิดเผยเพิ่มเติม หรือชุดข้อมูลที่สามารถนำไปใช้วิเคราะห์หรือพัฒนาบริการต่าง ๆ ได้

๒.๑๐ นำผลที่ได้จากการวัดผลมาปรับปรุงชุดข้อมูลอย่างต่อเนื่อง เช่น แก้ไขปรับปรุงข้อมูลเดิมให้มีความผิดพลาดน้อยที่สุด มีคุณภาพมากขึ้น ปรับปรุงหรือเพิ่มชุดข้อมูลให้ตรงกับความต้องการของกลุ่มผู้ใช้ข้อมูล รวมทั้งกำหนดเป้าหมายการเพิ่มชุดข้อมูลเปิดภาครัฐ และข้อมูลที่มีคุณค่าสูง (High Value Datasets)

ประโยชน์ของการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐ

ประโยชน์ต่อภาครัฐ : ช่วยสร้างความโปร่งใสในการบริหารภาคส่วนต่าง ๆ ของประเทศ เนื่องจากประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลและมีส่วนร่วมในการตรวจสอบได้ ทำให้เกิดธรรมาภิบาล ลดปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐ สามารถนำข้อมูลเปิดภาครัฐของหน่วยงานอื่น มาประกอบการวางแผนเชิงนโยบาย หรือเกิดโครงการบูรณาการข้อมูลร่วมกัน ช่วยสร้างคุณค่าให้กับสังคม

ประโยชน์ต่อภาคเอกชน : สามารถนำข้อมูลเปิดภาครัฐไปต่อยอดสร้างมูลค่าเพิ่มทางธุรกิจ ขับเคลื่อนนวัตกรรม รวมถึงเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันระดับประเทศ

ประโยชน์ต่อภาคประชาชน เป็นการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมกับภาครัฐในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากข้อมูลในรูปแบบดิจิทัลภาครัฐที่ดีขึ้น และนำข้อมูลไปพัฒนาหรือต่อยอดนวัตกรรมต่างๆ ได้ง่ายขึ้น เพิ่มโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรข้อมูลภาครัฐอย่างเท่าเทียมกัน

ที่มา : หลักสูตรออนไลน์ของสถาบันพัฒนาบุคลากรภาครัฐด้านดิจิทัล (TDGA) เรื่อง แนวทางและแนวปฏิบัติการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐ (Open Government Data Guideline)